

OKOLJEVARSTVENE TEŽAVE PRI GRADNJI ELEKTROENERGETSKIH OBJEKTOV

Franc KALAN univ. dipl. inž. el., energetska svetovalec Dolgotrajni in zapleteni upravni postopki ter pretirano nasprotovanje okoljevarstvenikov zavirajo hitrejšo gradnjo in reševanje oskrbe Slovenije z električno energijo. Poleg splošne energetske krize se ta še posebej pojavlja tudi pri oskrbi z električno energijo v Sloveniji. Že dolgo časa se ni zgradil noben elektroenergetski objekt. Raba električne energije pa narašča tako, da moramo električno energijo uvažati. S to naraščajočo odvisnostjo od uvoza elektrike si pri nas ne belimo glave zaradi zmotnega prepričanja, da z uvozom lahko rešujemo grozečo krizo. Pri tem se ne zavedamo, da uvožena elektrika pomeni višjo ceno v Sloveniji, da uvoz zahteva močne prenosne zmogljivosti visokonapetostnih daljnovodov, katerih pa pri nas ni v neomejenih kapacitetah.

Za gradnjo teh pa nimamo ne prostora, ne denarja, še najmanj pa časa, saj je znano, da gradnja takih prenosnih in proizvodnih objektov pri spodaj navedenih birokratskih postopkih traja več let - bistveno predolgo. Torej, časa nam že primanjkuje, zamuda je že kritična. Tako smo že v začaranem krogu, iz katerega se bomo težko izvlekli brez posledic. Vsako zamujeno leto prinaša nove težave, pri tem pa se težave še dodatno zaostrejo zaradi vse večjih pretokov električne energije prek Slovenije, kar pomeni ob konicah nenormalne preobremenitve visokonapetostnih daljnovodov.

Da bi zmanjšali ta primanjkljaj, je treba električno energijo učinkovito in varčno trošiti ter graditi več in hitreje, predvsem pa priprave na gradnjo skrajšati.

Poleg navedenega pa pri izvajanju investicij v prenosne in proizvodne objekte nastajajo ljudem manj znane težave, ki močno finančno in časovno zavirajo gradnjo. V tem so med drugim tudi vzroki za nastalo stanje v elektroenergetiki. Preozki lokalni interesi tudi pod izgovori varstva okolja brez pravih argumentov, izrabljanje človekovih pravic in demokracije za doseg svojih ciljev pogosto s takim pretiravanjem namreč delajo veliko škodo pri reševanju že kritičnega stanja elektroenergetike Slovenije.

Priprave za gradnjo visokonapetostnih daljnovodov

Najprej mora elektrogospodarsko podjetje v okviru svojih načrtov izvršiti vse potrebne postopke, revizije projektov ter interno po finančni in tehnični plati izvesti vse potrebno za odobritev teh, kar ni ravno enostavno in zahteva precej časa.

Pri elektroprenosnih visokonapetostnih daljnovodih so najbolj mukotrpnimi postopki umeščanja objekta v prostor. Pred delom na terenu mora vlada potrditi dolgoročni načrt razvoja, nato gre izdelani lokacijski načrt v potrditev na Ministrstvo za gospodarstvo, ki ga po potrditvi pošlje še v pregled in soglasje Ministrstvu za okolje in prostor (MOP). Temu to ni dovolj, zato zahteva še dodatne elaborate in smernice o uskladitvi z drugimi uporabniki prostora, posebej pa še študije za najugodnejšo traso daljnovoda iz vseh vidikov in šele po potrditvi MOP le-ta te študije posreduje naprej vsem zadevnim ministrstvom in vsem občinam. Teh pa običajno ni malo. Tu se šele začne »vojna« za najugodnejšo traso, zahtevane spremembe in mnenja prizadetih. Po od vlade

Slika 1
Gradnja HE je prepočasna

potrjenih smernicah gre predlog državnega prostorskega (lokacijskega) načrta v javno razgrnitev na vse prizadete občine, kjer se po javnih razpravah zberejo vse pripombe, ki jih investitor prouči in upravičene vnese v dopolnjeni državni lokacijski načrt. To pa še ni vse. Sledi okoljsko poročilo, v katerem je obdelana presoja vplivov na okolje. Po potrebi se mora pridobiti še okoljevarstveno soglasje.

Z upoštevanjem vnesenih sprememb in ugotovljenih vplivov na okolje se postopek ponovi in tak državni lokacijski načrt ponovno obravnavajo vsa ministrstva, ga med seboj uskladijo, potrdijo in šele potem gre v sprejemanje na vlado. Iz dolgotrajnega postopka izide državni lokacijski načrt v obliki Uredbe, ki gre v objavo v Uradni list RS. S tem je potrjen šele lokacijski načrt, ki je nujni sestavni del celotnega postopka priprave gradnje.

Konec leta 2010 je izšel nov Zakon o urejanju prostora, ki prinaša nekatere izboljšave in večji red v pripravi gradnje. Po starem je namreč znotraj Ministrstva za okolje in prostor (MOP) prihajalo do nasprotujočih zahtev posameznih resorjev, npr. za kmetijstvo, varstvo narave, za gradnje itd., kar je zaradi neusklajenosti bistveno podaljševalo pripravo gradnje. Za objekte v teku gradnje ta zakon ne velja. Za predvidene nove visokonapetostne daljnovode (npr. povezava z Madžarsko), za katere so začetne priprave že v teku, bo postopek potekal že po novem zakonu, kar naj bi skrajšalo zaplete.

Pridobitev dovoljenja za gradnjo elektroprenosnih objektov

Pred izdajo dovoljenja za gradnjo je treba izdelati vso projektno dokumentacijo, pridobiti vsa soglasja lastnikov zemljišča in vseh drugih prizadetih, s katerimi mora investitor sklepati tako imenovane služnostne pogodbe, in sicer z vsakim lastnikom posebej. Če je dolg daljnovod, gre lahko za tisoče lastnikov in veliko število občin. Lahko si predstavljamo, da pri tako velikem številu soglasodajalcev in potrebnih pogodb kljub številnim sestankom po občinah in lokalnih skupnostih, po argumentiranih prepričevanjih občanov, ostane vedno 10 do 20 % ljudi, ki nasprotujejo gradnji, zahtevajo nenormalne odškodnine, zahtevajo odmik trase od njihove zemlje, nasprotujejo kar »na pamet« zaradi po njihovem mnenju zdravju škodljivih vplivov sevanja, zaradi manjvrednosti zemlje itd. Tudi občine niso nič boljše: podpirajo občane (dobrodošli volilni glasovi) tudi v nenormalnih zahtevah, nekatere celo zahtevajo rente, celo velike odškodnine za manjvrednost občine itd. Zadnje čase pa so prišle na dan še dodatne nenormalne, neargumentirane zahteve, da naj

*Slika 2
Tudi priprave
na gradnjo
visokonapetostnih
daljnovodov naj bi
bile krajše*

visokonapetostni daljnovodi (npr. celo 110 kV) potekajo pod zemljo, namesto nad terenom po zraku. Pri tem vztrajajo, kljub temu, da vedo, da je zato investicija do petkrat višja kot pri normalni nadzemni izvedbi. S takimi nestrokovnimi, neargumentiranimi ozkimi in sebičnimi potezami moramo vsi davkoplačevalci pokrivati dodatne nepotrebne stroške gradnje. To se je pojavilo že v Ljubljani, zdaj pa celo v Prekmurju na kmetijskih zemljiščih zunaj naselij in na Primorskem, kar je strokovni absurd v tehničnem in finančnem smislu. Pri tem ima izkoriščanje pod krinko zaščite človekovih pravic tudi svoje meje, če gre za zlorabo teh in sklicevanje na demokracijo, varstvo okolja itd. Pogosto se za organiziranimi skupinami občanov, raznimi civilnimi iniciativami skrivajo zasebni interesi za ohranjanje gradbenih parcel itd. Zanimivo je, da občine za reševanje takih lokalnih vprašanj, velikih podražitev (tudi petkrat višje cene), niso pripravljene prispevati denarja, ampak to zahtevajo od države na račun davkoplačevalcev.

Pripominjam, da gre pri daljnovodih le za služnost, ne pa za odkup zemljišča. Ta podana služnost kot trajna pravica elektrogospodarstva je vpisana v zemljiško knjigo in je nujna za potrebe vzdrževanja daljnovodov in trase. Dana služnost je plačana z odškodnino, ki jo določi neodvisni sodno zapriseženi cenilec. Občan ostane še naprej lastnik zemljišča. Če ne pride do dogovora

o višini odškodnine, gre za mučna pogajanja, včasih tudi do reševanja na sodiščih, v skrajnem primeru pa za ustanovitev prisilne služnosti v javnem interesu, ko gre za investicije državnega ali celo mednarodnega pomena.

Seveda se občani poslužujejo pravice do pritožbe najprej na pristojno Upravno enoto, nato lahko še na Ministrstvo za okolje in prostor, nazadnje na Upravno sodišče ali celo na Ustavno sodišče. Potem si lahko predstavljamo, koliko denarja in časa gre za take postopke.

Zanimivo je, da občine nerade izvedejo prisilne služnosti, ker so večinoma na strani občanov, imajo s tem precej dodatnega dela in zapletov, ki se jih otepijo. V končni fazi pa jim to ni v interesu, ker občine nerade nastopajo s takimi postopki proti svojim občanom zaradi izgube volilnih glasov.

Vse te mukotrpne procedure nenormalno zavlačujejo gradnjo in podaljšujejo roke izgradnje, še posebej pa dražijo gradnjo. S poenostavljenimi postopki bi lahko bistveno skrajšali upravne procedure.

Zadeva in opisana nemogoča birokracija sta še bolj zapleteni, ker je bil sprejet »Zakon o prostorskem načrtovanju«, ki zahteva, da se sočasno projektira in obravnava vsa infrastruktura naenkrat v tistem prostoru. To pa največkrat ni izvedljivo.

Priprave na gradnjo elektrarn

Zgornje navedbe veljajo za visokonapetostne daljnovode. Za proizvodne objekte mora elektrogospodarstvo izvajati podobne birokratske postopke. Za razliko od prenosnih objektov gre tu za odkupe zemljišč, ki postanejo last javnih elektrogospodarskih podjetij. Če ne pride do dogovora o ceni zemljišča na osnovi cenitve nevtralnega uradnega cenilca, se zadevo skuša rešiti s pogajanjem, sicer pa spore rešuje sodišče oz. pride do razlastitve po ustaljenem postopku. To so tudi vzroki za zamude in podražitve.

Gradnja visokonapetostnih daljnovodov

Največ spornih vprašanj pri gradnji visokonapetostnih daljnovodov se nanaša na višino odškodnin. Prizadeti občani običajno pretiravajo pri zahtevah, ker menijo, da bi lahko čim več iztržili pri odškodninah. Da s tem podaljšujejo rok izgradnje, delajo veliko škodo državi - s tem si pač ne belijo glave. O vprašanjih sevanja se v medijih pojavljajo zelo škodljiva in celo zavajajoča razglabljanja brez vsake strokovne osnove. Npr. strokovnjak – specialist za področje elektromagnetnega sevanja da pismeno strokovno mnenje, da o tem ni nobenih zanesljivih dokazov in dognanj o škodljivosti tega za zdravje, novinar vseeno

na koncu po svoje zaključi, da pa je vseeno treba biti previden itd. ter tako izniči ali pa postavi pod dvom strokovne zaključke strokovnjaka. Po teh vprašanjih so s predpisi določeni koridorji s predpisanimi odmiki od osi daljnovoda. Pri reševanju spornih vprašanj se vedno najdejo »zeleni« oz. okoljevarstveniki, ki po svoje razlagajo tudi strokovna elektroenergetska vprašanja: kako daljnovodi degradirajo naravo, kako je možno takim daljnovodom najvišjih napetosti kar tako enostavno prestavljati traso in stojna mesta daljnovodnim stebrom ali graditi pod zemljo itd., ne da bi kdo pomislil, kaj to pomeni za spremembe projektov, koliko to pomeni denarja in časa pri takih nemogočih ponovnih birokratskih postopkih, da o novih tehničnih in finančnih vprašanjih ne govorimo.

Dodatne težave so tudi v tem, da so stališča lokalnih skupnosti in občanov na čelu z župani v nasprotju z nacionalnimi interesi, predvsem pa z drugačnimi in neusklajenimi interesi naravovarstvenikov. Še posebej zapleteni so lastniški problemi, ko lastniki niso znani, so v tujini, ali se dediči pravdajo za zemljo in s temi ni mogoče sklepati služnostnih ali odkupnih pogodb pri elektrarnah.

Zadevo velikokrat še bolj zapletejo pogoste spremembe zakonodaje, nedorečenost in različno tolmačenje predpisov, ki zopet zahtevajo nove dopolnitve in ponovne postopke. To gre kar v nedogled.

Jasno je, da je narava najlepša, če je nedotaknjena, vendar pa ti okoljevarstveniki istovrstno tudi zahtevajo (!) od elektrogospodarstva zanesljivo, kvalitetno in neprekinjeno oskrbo z električno energijo, in to vsak dan v večjih količinah, kot da je električna energija samoumevna dobrina. Kot da se ne zavedamo, da redukcije ali celo razpad elektroenergetskega sistema lahko povzročijo ogromno finančno in drugo škodo povsod. Potem pa vsi modrujemo, kaj bi morali storiti, kdo je kriv, zakaj so podražitve in kasnitve, zakaj se daljnovod 2 x 400 kV Krško - Beričevo s prekinitvami gradi že 30 let itd.?

Težave pri gradnji elektrarn

Elektroenergetsko stanje v Sloveniji je slabo. Uvoz elektrike stalno narašča. Gradi se prepočasi in v bodočnosti je pričakovati še večjo odvisnost od uvoza. Večja uporaba obnovljivih virov energije lahko le omili sedanjo energetska krizo, ne more pa je rešiti. Za gradnjo elektrarne potrebujemo nekaj let časa, poleg tega pa okoljevarstveniki skoraj vsaki novi lokaciji nasprotujejo tako, da tudi za bodoče nove objekte slabo kaže. Koliko let se vleče dovoljenje za gradnjo 29 vetrnih elektrarn v Volovji rebri zaradi nasprotovanj? Po

izdaji dovoljenja za gradnjo pa je spet prišlo do pritožb, gradbeno dovoljenje ni pravnomočno in je s tem onemogočen začetek gradnje. Podobne težave so tudi z vodnimi elektrarnami itd. V zadnjem času je MOP zavrnilo gradnjo velike večine malih hidroelektrarn. Podobne težave so tudi pri pripravah in gradnji vodnih elektrarn na Savi. Tudi nove kapacitete termoelektrarn, npr. TEŠ 6, se zapletajo že več let, to je celo predmet političnih strankarskih obračunavanj. Zato številni strokovnjaki že nekaj časa ugotavljajo, da bo povečanje nuklearne elektrarne nujno po energetski plati kakor tudi zaradi toplogrednih plinov, CO₂ itd. Tem predlogom se že upirajo okoljevarstveniki, češ da je obstoječo energetsko krizo možno rešiti z obnovljivimi in alternativnimi viri energije, kar je daleč od resnice. Ti energetsko krizo lahko le zmanjšajo, ker teh virov ni zadosti, nekateri so še neekonomični in z znanimi pomanjkljivostmi, pri vsem tem pa v kratkem času ne pričakujemo novih ekonomičnih alternativnih rešitev. Sploh pa se fosilnih goriv zaenkrat še ne bomo mogli znebiti. Pri vsem tem je več kot jasno, da je v vsakem primeru kot dodatni ukrep nujna učinkovita raba energije in varčevanje.

Nujno ukrepanje

Iz navedenega sledi, da so energetiki in okoljevarstveniki pri nas vsak na svojem bregu,

škodljive posledice tega so že več kot očitne. Nujno bi morali eni in drugi sodelovati in delovati usklajeno v dobrobit države. Opustiti bi morali ozke lokalne in politične interese občin ter posameznikov v njih, še posebej pa posameznih občanov, ki vidijo le svoje ozke koristoljubne interese. Sedanja pretiravanja, še posebej okoljevarstvenikov in birokracije, zelo škodijo napredku v smeri reševanja energetskih vprašanj. Gradnja elektroenergetskih objektov je velikega družbenega pomena, gradijo se za splošno družbeno korist in potrebe vseh državljanov, tudi v korist tistih, ki se tega še ne zavedajo in delujejo proti tem interesom. Opisane dolgotrajne in zapletene postopke bi morali poenostaviti v splošno korist, sploh pa elektrogospodarstvo ne bi smelo popuščati političnim pritiskom, ki nimajo nobene povezave s stroko, pri tem pa po nepotrebnem zapravljamo ogromno denarja in časa.

Zanimivo je, da se je v tej kritični situaciji, ki je prisotna v večji ali manjši meri tudi drugod, začela angažirati tudi EU. Od EU pričakujemo ustrezne predpise, ki bodo zaostriili in poenostavili navedena vprašanja s ciljem skrajšanja rokov za gradnjo. Predvidena je kontrola in celo sankcije. Zadeva z EU je šele v začetnem usklajevanju. ■

Slika 3
Daljnovod
Krško - Beričevo
se gradi že 30 let

